

TÜRKİYE'DE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YAPILAN ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

Privatization Applications In The Banking Sector In Turkey

Yağmur YAVİLIOĞLU KAYA¹ ve Arzu KIZILKAYA²

¹ Doktorant, Kırıkkale Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, Kırıkkale, yaviliogluyagmur19@gmail.com, orcid.org/0000-0002-0196-7833

² Doktorant, Kırıkkale Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, Kırıkkale, kizilkayarzu3@gmail.com, orcid.org/0000-0003-1122-6323

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
23.11.2022

Kabul/Accepted:
24.12.2022

DOI:

10.18069/firatsbed.1209038

Anahtar Kelimeler

Bankacılık, Özelleştirme,
Finans, Bankacılık Sektörü

ÖZ

Bu çalışmada, tüm ülkeler için büyük önem taşıyan ve küreselleşme ile birlikte finansal işlemlerin sınır tanımaması ile giderek önemi artan bankacılık sektörü ele alınmıştır. Ekonomik büyüme ve kalkınma göstergelerinden biri olan bankacılık ülkemizde de önem taşımakta ve kamu sektöründe aktif rol alan aynı zamanda piyasa gelişmişlik seviyesini de etkileyen kamu bankalarının özelleştirilmesi üzerinde daha çok durulmuştur. İlk olarak özelleştirme kavramına ve amaçlarına yer verilmiş, daha sonra özelleştirme ve bankacılık sektörleri bölümlerine ayrı ayrı yer verilmiştir. Teorik ve literatür kısımlarına yer verildikten sonra Türkiye'de bankacılık sektöründe yapılan özelleştirme uygulamalarına yer verilmiştir. Sümerbank, AnadoluBank, Denizbank ve Etibank Bank kapsamında tek tek özelleştirme öncesi ve sonrası ilk yıl ele alınarak ilk önce grafik yardımı ile özelleştirme oranları ifade edilmiş olup daha sonra her banka ayrı ayrı ele alınarak Türkiye'de özelleştirme uygulamalarından elde edilen gelir ((Milyon \$), Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon \$), Türkiye'de Enflasyon Oranları (TÜFE) % ve Büyüme Oranları %, GSMH (Milyon \$), Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Oranı %, Gelişmiş Ülkelerde Büyüme Oranı %, Dünyada Ortalama Büyüme Oranı % gibi veriler kullanılarak özelleştirme öncesi son yıl, özelleştirme yılı ve sonraki ilk yıl baz alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.

ABSTRACT

In this study, the banking sector, which is of great importance for all countries and has become increasingly important with the globalization and the fact that financial transactions do not recognize borders, is discussed. Banking, which is one of the economic growth and development indicators, is also important in our country and more emphasis has been placed on the privatization of public banks, which play an active role in the public sector and also affect the level of market development. Firstly, the concept of privatization and its aims are given, then the sections of privatization and finance and privatization banking sectors are given separately. After giving place to the theoretical and literature parts, privatization practices in the banking sector in Turkey are given. Within the scope of Sümerbank, AnadoluBank, Denizbank and Etibank Bank, the first year before and after the privatization were discussed one by one, first the privatization rates were expressed with the help of graphics, and then each bank was considered separately and the income from privatization practices in Turkey ((Million \$), Foreign Direct Investment to Turkey (Million \$), Inflation Rates (CPI) % and Growth Rates % in Turkey, GNP (Million \$), Growth Rate in Developing Countries %, Growth Rate in Developed Countries %, Average Growth Rate in the World Using data such as %, evaluations were made on the basis of the last year before privatization, the year of privatization and the first year after.

Atf/Citation: Yavilioğlu Kaya, Y. ve Kızılkaya, A. (2023). Türkiye'de Bankacılık Sektöründe Yapılan Özelleştirme Uygulamaları. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 1(383-400).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Yağmur YAVİLIOĞLU KAYA, yaviliogluyagmur19@gmail.com

1. Giriş

Dünya üzerindeki küreselleşmenin etkisiyle özelleştirme, aslında devletin hem ekonomideki hem de ekonomik faaliyet birimlerindeki etkisinin azaltılmaya çalışılması ile ortaya çıkmıştır. Dar anlamda özelleştirme, KİT'lerin yönetiminin ve mülkiyetinin özel sektöre devredilmesidir(Shackleton, 1984: 59). Geniş anlamda ise özelleştirme, devletin ekonomideki etkinliğinin minimuma indirilmesi, diğer bir ifadeyle kamu kuruluşlarının faaliyetlerinin sınırlandırılması ya da ortadan kaldırılmasıdır(Kay ve Thompson, 1986: 18).

Gelişmiş ve gelişmekte olan bir çok ülkede, bankacılık sektörü kritik öneme sahiptir. Bankacılık sektörü, aracılık görevini yerine getirmekte olup mevduat yaratabilme güç ve yeteneklerine paralel olarak makro düzeyde para stokunu etkileyebilmektedir. Bu sebeple bankacılık sektörünün performansı; mevduat sahipleri, yatırımcılar, kredi kullananlar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve diğer bazı kurum ve kuruluşlar açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bankacılık sektörünün ve piyasaların gelişmişlik düzeyi ülkelerin ekonomik büyüme kalkınma süreçlerinde önemli rol oynamaktadır (Özsoy, Yavilioğlu, Delice, Karagöl, 2011: 238).

Türkiye'de kamu bankalarının özelleştirilmesinin nedenleri, kamuya ait diğer varlıkların özelleştirilme nedenleriyle benzerlikler göstermiştir. Buradaki temel amaçlar da devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması, bankacılık sektöründeki rekabeti artırarak kaynakların etkin kullanılmasının sağlanması ve politik faktörlerin bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin azaltılmasıdır. Zira, politik baskılar bankaların etkinliklerini düşürmekte, finansal yapılarını bozarak zarar etmelerine ve sermaye sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. 2000-2001 krizlerinde de görüldüğü üzere, kamu bankalarının başarısız yönetimleri sonucunda ortaya çıkan zararlar, iflas söz konusu olmadığı için, görev zararı olarak Hazineden ve genel bütçeden karşılanmaktadır. Bu nedenle kamu kesimi finansman açığı ortaya çıkmakta ve kamu kesiminin borçlanma gereksinimi büyümektedir.

2. Özelleştirmenin Amaçları

Ekonomik hayatta özelleştirmeyi zorunlu kılan faktörler ile özelleştirmenin amaçları arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Özelleştirme uygulamalarını harekete geçiren birçok unsur mevcuttur (Tablo 1). Ekonomik anlamda özelleştirme ile bir yandan işletmelerin etkinlik ve verimliliklerinin artması, diğer yandan piyasa mekanizmasına işlerlik kazandırılması ve devletin ekonomideki yerinin daraltılmasıyla ekonomik sistemde etkinliğin artması amaçlanmaktadır (Delice, 2010: 43-44). Özelleştirmenin birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan amaçları olduğu görülmektedir (Pack, 1991: 284):

Tablo 1. Özelleştirmenin Amaçları

Kamu sektörünün büyüklüğünün azaltılması,	Ekonomik yapıdaki katılıkları ortadan kaldırarak ekonomide esnekliğin artırılması,
Bütçe açığının azaltılması,	Yurtiçi yatırımların teşvik edilmesi,
Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde etkinliğinin artırılması,	Ulusal ekonominin dünya ekonomisine entegrasyonunu hızlandıracaktır.
Ekonomik etkinliğin artırılması,	Sermayenin tabana yayılması
Yurtiçi ürünlerin yabancı piyasalara girişinin kolaylaştırılması,	Tekelleri kaldırmak suretiyle rekabetin teşvik edilmesi,
Şirket yöneticileri üzerindeki hükümet müdahalesinin ve politik baskıların önemli ölçüde ortadan kaldırılması,	Etkin sermaye piyasalarının kurulması veya var olanların iyileştirilmesi suretiyle yurtiçi tasarrufların daha etkin bir şekilde mobilizasyonunun sağlanması,

Tablo 1'de özelleştirmenin amaçları maddeler halinde ifade edilmiştir. Özelleştirmeye atfedilen birçok amaç arasında en sık bahsedilenler bütçe açıklarının azaltılması ve ekonomik etkinliğin artırılmasıdır.

Dünya genelinde özelleştirme uygulamalarının en önemli sebebi, birçok hükümetin derin bütçe açıklarının olması ve kamu maliyesi krizleriyle karşı karşıya kalmalarıdır. Krizlerin nedenlerine yönelik yapılan araştırmalarda, zarar eden kamu teşebbüslerinin; taşınmaz bütçe yüklerinin oldukları ve var olan kaynakları verimsiz bir biçimde kullandıkları ön plana çıkmaktadır. Kamu sektöründeki plansız genişlemenin vermiş olduğu finansman kıtlığına, bu güçlüklerin çözümünde hükümetleri geniş çaplı mali reform çabalarına ve bu arada özelleştirme uygulamalarına yöneltti.

3. Özelleştirme ve Finans Sektörü

Özelleştirme programının başarısı, uygun ortamın hazırlanmasına bağlıdır. Bu doğrultuda finansal sektörün gelişmişlik düzeyi, özelleştirmenin başarısı için önemli bir etkiye sahiptir. Uygulamada karşılaşılabilecek politik sorunların belirlenmesi, özelleştirme yönteminin finans sektörünün koşulları dikkate alınarak belirlenmesi, uygulama sonuçlarına olumlu katkılarda bulunacaktır. Bir bütün olarak özelleştirme uygulamalarının finansal sistem üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Yurtiçi tasarrufların harekete geçirilmesini sağlayacak aracılık faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması için işlevsel bir finansal sistem gereklidir. Bu sistem, kârlı yatırım fırsatlarını tanımlama ve onları finanse etme; bilgi, işlem ve gözetim/denetim maliyetlerini azaltma ve risk çeşitlendirmesini kolaylaştırma fonksiyonlarıyla kaynakları verimli alanlara yönlendirecektir.. Etkin kaynak dağıtımını ise, fiziksel ve beşeri sermaye birikiminin artmasına sebep olacak, sonuç olarak daha yüksek ekonomik büyümeye katkı yapacaktır (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 114-115).

4. Özelleştirme ve Bankacılık Sektörü

1960’lar ve 70’lerde önde gelen kalkınma ekonomistleri, bankacılık sektörüne devlet müdahalesini ve bankaların mülkiyetinin doğrudan devletin elinde olmasını güçlü bir şekilde destekliyorlardı. Günümüzdeki görüş ise bunun tersine, kamu mülkiyetindeki bankaların ekonomik kalkınma için yararlı olmayacağı yönündedir. Buna göre, “orijinal amaçları ne olursa olsun, kamu mülkiyetindeki bankalar finansal sektörün gelişmesini engeller ve büyümeyi yavaşlatırlar. Bu doğrultuda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyük bir kısmında bankacılık sistemlerinde son on yılda çok ciddi bir değişim trendi yaşandı. Bu trende damgasını vuran unsurlar; özelleştirme, konsolidasyon ve yabancı bankaların büyük ölçekte sisteme girişlerinin olanaklı hale gelmesiydi (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 120).

Gelişmiş dünyada devletin mülkiyetinde olan finansal teşebbüslerin özelleştirilmesinin ilk örnekleri arasında, Almanya’da Bayerischer Versicherung, İtalya’da INA 2 Bank ve İsviçre’de Nordebanken sayılabilir. Gelişmekte olan ülkelerde de kredi finansmanını güvence altına alma şartlarının bir parçası olarak uluslararası finansal kuruluşların denetimi altında, finansal sektör liberalizasyonu ve özelleştirme politikaları takip edildi. Çok sayıda ülke zaten bankaların kamu mülkiyetinde olmasının olumsuzluklarını kötü tecrübelerle öğrenmişti. Dolayısıyla sorun, finansal sektörün özelleştirilmesinin gerekli olup olmadığı değil, süreçten elde edilecek yararları en üst düzeye çıkarmak için bu tür özelleştirmelerin yöntemi ve sıralamasının ne olması gerektiğine dönüşmüştü (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 120-121).

Meksika ve Şili dışındaki Latin Amerika ülkeleri 1990’ların başlarına kadar banka özelleştirmelerine başlayamadılar. Şili bu konuda öncülük etti ve 1973’e kadar 20 kamu bankasından 19’unu özelleştirdi. Ancak, düzenleme ve denetim mekanizmaları, oldukça hızlı yapılan liberalizasyonla uyumlu olmadığı için ülkedeki özelleştirmenin bu ilk safhası bir finansal krizle sonuçlandı. Meksika, 1980’lerin sonlarında bir deregülasyon ve finansal liberalizasyon programı yürürlüğe koydu. Ancak düzenleme ve denetleme uygulamalarının yetersizliği, ticari bankaların özelleştirilmesi sürecinin beklenen etkilerini zayıflattı. Bu da 1994’de yaşanan krize katkı yaptı. Arjantin’de yaygın özelleştirme uygulamaları sonucunda 1990’da 40 olan kamu bankalarının sayısı 2000’de 15’e düştü (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 121).

En az gelişmiş ülkelerde de, finansal sektörü derinleştirmeyi ve yatırımlar için mevcut kaynakları artırmayı amaçlayan çok sayıda finansal reform ve liberalizasyon politikaları yürürlüğe konuldu. Hemen hemen bütün az gelişmiş ülkelerde yeni özel sektör bankalarının ve banka dışı finansal kurumların piyasaya girişine izin verildi (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 121).

Orta ve Güney Doğu Avrupa’nın geçiş ekonomilerinin bankacılık sektörlerinde, 1990’larda ciddi bir yeniden yapılandırma sürecine gidildi. Merkezi planlamaya göre dizayn edilmiş bir finansal örgütlenmeyi devralan yeni hükümetler, hızlı bir şekilde modern ticari bankacılık sektörleri oluşturma çabası içine girdiler ve bu ülkelerde banka özelleştirmeleri finansal reform gündeminin önemli bir parçası oldu (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 121).

Yabancı mülkiyetli bankaların sistem üzerindeki rolü orta ve doğu Avrupa’da daha belirgin olurken, Asya’da sınırlı kalmıştır. Latin Amerika’da (Meksika hariç), yabancı mülkiyetli bankalar piyasa paylarını genişletmede yurtiçindeki özel bankalardan daha az başarılı oldular. Orta Avrupa ve Meksika’da yabancı mülkiyetli bankaların artan rolü çerçevesinde bankacılık sektörünün etkinliği arttı ve kredi tahsisleri büyük ölçüde iyileşti. Çin ve Hindistan gibi büyük ülkelerde önde gelen kamu bankalarının mülkiyeti özel sektöre tedrici olarak transfer edildi. Bazı ülkeler mülkiyeti değiştirmeksizin, daha iyi idari mekanizmalar yürürlüğe koymak suretiyle kötü işleyen devlet bankalarının işlemlerini iyileştirme yolunu seçtiler. Bu bankalar genellikle ekonominin belirli sektörlerine kredi tahsisinde veya para politikasının geçişinde faydalı bir rol oynamaktadırlar (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 121).

4.1. Teorik Literatür

Bankacılık sektörüne devlet müdahalesinin altında yatan sebepler şunlardır (Yeyati, et al., 2004: 6) ; (i) Bankacılık sisteminin güvenliğini ve sağlamlığını korumak, (ii) Asimetrik ve maliyetli bilginin varlığı nedeniyle ortaya çıkan piyasa başarısızlıklarını azaltmak, (iii) Sosyal olarak değerli (ancak finansal olarak kârlı olmayan) projeleri finanse etmek, (iv) Finansal kalkınmayı teşvik etmek ve izole edilmiş alanlarda yerleşiklerin rekabetçi bankacılık hizmetlerine ulaşmalarını sağlamak.

Bankacılık sektöründe devletin varlığı, daha çok piyasa başarısızlıkları ve kalkınma amaçlarıyla açıklanmaktadır. Bankacılık sistemindeki piyasa başarısızlıkları, belirli mal ve hizmetlerin sağlanmasında yetersizliklere yol açmasının yanı sıra, sistemin doğasında var olan kırılğanlıkları da göstermektedir. Buna göre, genel olarak finansal piyasalar, özel olarak da bankacılık sektörü diğer piyasalardan farklıdır ve hükümet müdahalesinin finansal sektörün işleyişini ve ekonominin işlevselliğini iyileştirebilecek bir boyutu bulunmaktadır.

Yukarıdaki teze karşılık yeni gelişen piyasa ekonomilerinde bankacılık sisteminin özelleştirilmesi ve yabancı bankaların sisteme girişine izin verilmesinin arkasında yatan gerekçe, bu değişikliklerin sistemin etkinliğini ve likiditesini iyileştireceğine yönelik tezdur. Sistemde yabancı bankaların varlığının risk yönetimini ve transferini iyileştirmesi, rekabeti teşvik etmesi beklenir. Diğer yandan yabancı bankalar, piyasanın düşük kredi riskinin olduğu kesiminde odaklanmaya ve yurtiçi bankaların müşterilerini çekmeye çalışabilirler. Yabancı bankalardan kaynaklanan şiddetli rekabet karşısında yurtiçi bankaların, piyasa paylarındaki kayıplarını telafi etmek için, piyasanın yüksek kredi riskinin olduğu kısmını hedeflemeleri olasıdır. Bu nedenle yabancı bankaların yurtiçi piyasaya nüfuz etme stratejilerinin, yurtiçi bankaların performansı açısından önemli implikasyonları bulunmaktadır (Elosegui and Pinteris, 2002:4).

Hükümetlerin finansal sisteme müdahalesiyle ilgili iki genel görüş vardır (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 121-122): (i) Kalkınma Görüşü, (ii) Politik Görüş Kalkınma görüşü ilk olarak Gerschenkron (1962) tarafından ortaya atılmış ve Adrianova vd. (2002) tarafından formüle edilmiştir. Finansal kurumların, kaynakları üretken sektörlere yönlendiremeyecek kadar az geliştiği ülkelerde, hükümetlerin halkın tasarruflarını kalkınmayla ilgili sektörlere yönlendirmek için kendi finansal kurumları kanalıyla müdahalede bulunabileceği ifade edilmektedir.

Gerschenkron'un görüşü kalkınma ekonomisinde, stratejik ekonomik sektörlerdeki kuruluşların kamu mülkiyetinde olmasını savunan daha geniş bir konsensüsün bir parçasıydı. Ekonomik kalkınmada finans sektörünün öneminin farkına varılmasıyla, 1960 ve 70'lerde gelişmekte olan ülke hükümetleri öncelikli sektörlere kredi yönlendirmek için bankalar ve diğer finansal kurumlardaki kamu mülkiyetini artırdılar.

Geleneksel görüşe göre, düzenleme ve denetim, mevduat sigortasıyla birlikte, maliyetleri azaltmaya yönelik teşvikleri ve özel mülkiyetin kaynaklık ettiği yenilikçi girişimleri kısmadan bankacılık kırılğanlığını önemli ölçüde azaltabilir. Gelişmiş ülkeler için doğru olan bu görüş, gelişmekte olan ülkelerde her zaman geçerli olmamaktadır. Rüşvet ve yolsuzlukların yaygın, kurumsal yapıların kalitesinin düşük olduğu bu ülkelerde, mevduat sigortası ve regülasyon, arzu edildiği gibi etkin işlememektedir. Bu bağlamda doğrudan kamu mülkiyeti, halkın bankacılık sistemine güvenini artırabilir ve finansal piyasaların derinleşmesine yol açabilir. Diğer görüşe göre, bankaların mutlaka diğer işletmelerden farklı ele alınması gerekmemektedir. Bunlara göre, finansal piyasalardaki aksaklıklar fazla abartılmaktadır. Üstelik, piyasa başarısızlıkları karşısında doğrudan devlet mülkiyetine yönelmek yerine, düzenlemeler ve sübvansiyonlarla bu sorun daha iyi çözüme kavuşturulabilir.

Politik görüşe göre, bankaların devlet mülkiyetinde olması, finansal gelişmeyi baskı altına alır ve muhtemelen rüşvet ve yolsuzlukları teşvik eder. Finansal gelişme ve kurumsal kalite ekonomik büyümeyle yakın ilişkili oldukları için; bu iki değişken ile kamu mülkiyetindeki bankalar arasındaki nedensellik ilişkileri çözülmeksizin, kamu bankalarının rolü hakkında bir şeyler söylemek zor gözükmektedir. Kamu mülkiyetindeki bankalar eninde sonunda, kredi dağıtımının ekonomik mülahazalar yerine politik düşüncelerle yönlendirileceği bir duruma yol açarlar (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 123).

Kalkınma konusunda çalışmalarıyla ünlü birçok iktisatçı 1950'li ve 60'lı yıllarda devletin bankacılık sektöründe önemli bir rol oynaması gerektiğini düşünmekteydiler. Fiili durum da bu görüşe uygundu. 1970'lere kadar, en büyük bankaların içerisinde kamu mülkiyetinin payı, gelişmiş ülkelerde % 40, gelişmekte olan ülkelerde % 65 civarındaydı (Yeyati, et al., 2004: 5).

1980'ler ve 1990'larda ekonomide devletin rolü ile ilgili görüşlerde önemli değişiklikler oldu ve özelleştirme, Washington Konsensüsü'yle düzenlenen neoliberal ekonomi politikalarının merkezinde yer aldı. Bu dönemde çok sayıda kamu bankası özelleştirilmesine rağmen, bankacılık sektöründe devletin varlığı hala daha yaygın bir olgudur (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 123).

4.2. Ampirik Literatür

Konuyla ilgili ampirik literatürde özelleştirme ve genel olarak liberalizasyonun sektörün etkinlik ve kârlılığında önemli kazançlar ortaya çıkarıp çıkarmadığı, finansal sistemin derinliğinin yatırımlar ve büyüme için daha verimli kaynak dağıtımına yol açıp açmadığı incelenmektedir. En fazla üzerinde durulan sorun, özelleştirmenin banka performansını iyileştirip iyileştirmediğidir. Teorik literatür, özel firmaların kamu mülkiyetindeki firmalardan daha iyi performansa sahip olduğunu göstermektedir. Özelleştirmenin ve sisteme yabancı banka girişlerinin; yeni gelişen piyasa ekonomilerinde (emerging markets) bankacılık sistemlerinin etkinliği ve kârlılığı üzerindeki fonksiyonlarıyla ilgili çok sayıda ampirik çalışma yapılmıştır. Bunun yanı sıra, yabancı kurumların piyasaya nüfuz etme kabiliyetlerini ve yurtiçi kurumların reaksiyonlarını inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Yavilioğlu ve diğ. 2010: 123).

Özelleştirmenin, bankacılık sektörünün performansı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi oldukça problemli bir alandır. Çünkü özelleştirmeye özgü faktörleri, bankacılık sektörü üzerinde benzer etkiye sahip olabilecek diğer faktörlerden izole etmek güçtür. Banka özelleştirmelerinin dışında faiz oranlarının liberalizasyonu, kredi tavanlarının ve yönlendirilmiş kredilerin kaldırılması da bankacılık sektörünün performansını etkilemektedir. İlgili literatürde, mülkiyetin bireysel bankaların performansı ve bir bütün olarak bankacılık sektörünün etkinliği üzerinde etkili olduğunu gösteren çok sayıda çalışma vardır.

La Porta, vd. (2002), 92 ülkeden kamu mülkiyetindeki bankalarla ilgili verilere dayalı olarak şu sonuca ulaşmışlardır: Kişi başına gelir düzeyinin düşük, finansal sistemlerin az gelişmiş, müdahaleci ve etkinsiz hükümetlerin olduğu ve mülkiyet haklarının iyi korunmadığı ülkelerde kamu mülkiyetindeki bankalar fazladır. Bankaların kamu mülkiyetinde olması ise bu ülkelerde finansal gelişmeyi yavaşlatmakta, ekonomik büyüme hızını, özellikle de verimlilik artış hızını düşürmektedir (Yavilioğlu ve diğ. 2010:124). Barth, vd. (2001), 60’den fazla ülkeden ticari bankaların düzenlenmesi ve mülkiyetiyle ilgili yatay kesit verilerini kullanarak şu sonuca ulaşmışlardır: Bankaların devlet mülkiyetinde olması, performanslarını ve bütün olarak finansal sektörün gelişimini negatif bir biçimde etkilemekte ve finansal kriz olasılığını azaltmamaktadır (Aktaran, Khalid, 2006: 406).

Laeven (1999), Asya’da 1992-96 döneminde yerli ve yabancı bankaların davranışlarının incelediği çalışmasında; yabancı mülkiyetli bankaların diğer bankalara göre nispi olarak daha sınırlı riskler aldıklarını tespit etmiştir (Aktaran, Elosegui and Pinteris, 2002: 3). Claessens, vd. (2001), gelişmiş ve gelişmekte olan 80 ülkede, 1988-95 arasında, yerli ve yabancı bankalar arasındaki performans farklılıklarını araştırmışlardır. Ulaştıkları sonuçlara göre, gelişmekte olan ülkelerde sisteme yabancı bankaların girişini yurtiçi bankaların kârlılıklarında bir azalma takip etmekte ve yabancı bankalar yurtiçi bankalardan daha iyi performans göstermektedirler.

Latin Amerika ülkeleri için Crystal, vd. (2001), yabancı bankaların sisteme girişlerinin finansal hizmetlerin verimliğinde iyileşme ve bankacılık sektöründe daha fazla rekabetle birlikte gerçekleştiğini öne sürmektedirler. Mihailek’in (2006) çalışmasının sonuçlarına göre, özelleştirme sonrasında, kamu bankaları, ulusal özel mülkiyetli bankalar ve yabancı mülkiyetli bankalarda performans iyileşmiş; vergi-öncesi kârlar artmış ve işlem maliyetleri azalmıştır (Aktaran, Turner, 2006: 4). Elosegui ve Pinteris’de (2002), 1995-99 döneminde Arjantin’de faaliyet gösteren bütün ticari bankaların verilerinden oluşan bir veri seti kullanılmış ve mülkiyete dayalı olarak bankaların risk davranışında farklılıklar olup olmadığı analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, incelenen dönemde, hedefledikleri sermaye düzeyleri açısından kamu, özel ve yabancı bankalar arasında önemli bir farklılık görülmemiştir. Aynı çalışmanın bir başka bulgusuna göre, yabancı bankaların sisteme girişleri rekabeti artırmakta; bunun sonucu olarak da, bankaların varlıklarının portföy riski artmaktadır. Bonin vd. (2003), 11 geçiş ekonomisinde, bankaların performanslarını incelemişler ve yabancı mülkiyetin fazlalığının banka etkinliğini iyileştirdiği sonucuna ulaşmışlardır (Bonin, et al., 2004). Arjantin için Clark ve Cull (2000), özelleştirme sürecini incelemişler ve eyalet bankalarının özelleştirilmesindeki başarının, alıcıların etkinliğine bağlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yazarlar, kredi tahsisi ve etkinliğin, özelleştirilen bankalarda daha yüksek olduğunu Arjantin örneğinde kanıtlamışlardır (Aktaran, Bonin et al., 2004).

Clarke, vd. (2003), bireysel ülke incelemelerinin ve yatay kesit analizlerinin bir kombinasyonunu kullanarak, kamu mülkiyetinin devam etmesiyle karşılaştırıldığında bankaların özelleştirilmesinin performansı iyileştirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Kurumsal ortamın yetersiz olduğu ülkelerde halka arz yoluyla kamu bankalarının özelleştirilmesi, stratejik yatırımcılara doğrudan satışlara göre daha düşük kazançlar sağlamaktadır. Çalışmaya göre, eğer yabancı bankaların özelleştirme sürecine katılmalarına izin verilmezse, birikimli yararlar azalmaktadır. Otchere (2005), düşük ve orta gelirli ülkelerde, özelleştirilen bankaların ve rakip bankaların özelleştirme öncesi ve sonrası performanslarının kapsamlı bir analizini yapmıştır. Yazar, özelleştirilen bankaların özelleştirme sonrası performanslarında iyileşmeler olduğuna dair önemli kanıtlara ulaşamamıştır. Nitekim özelleştirilen bankalarda özelleştirme sonrası dönemde geri dönmeyen kredilerin oranı daha yüksektir ve rakiplerine nazaran daha fazla personel çalıştırdıkları görülmektedir. Yetersiz performansın sorumlusunun,

özelleştirilen bankalarda kamu mülkiyetinin kalmaya devam etmesi ve bunun yöneticileri etkin bir şekilde yeniden yapılanmaktan alıkoyması olduğu tespit edilmiştir. 1982-2000 dönemi için 101 ülkede banka özelleştirmeleriyle ilgili kapsamlı bir veri seti kullanan Boehmer, vd. (2003), gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, hükümetlerin kamu bankalarını özelleştirme kararlarını etkilemesi muhtemel ekonomik ve politik faktörleri incelemişlerdir. Elde ettikleri bulgulara göre gelişmekte olan ülkelerde; ülkenin bankacılık sektörünün kalitesinin düşüklüğü, ülkede sağ kanat iktidarların varlığı ve hükümetlerin halka karşı daha fazla hesap verebilir konuma gelmeleri, banka özelleştirmeleri olasılığını artırmaktadır (Aktaran, Khalid, 2006: 407).

Teorik ve ampirik literatürden çıkan sonuçlara göre, özelleştirmenin bankacılık sektörü ve bireysel bankaların performansı üzerindeki etkisi; yönetim, düzenleyici ve denetleyici yapılar, rekabet derecesi ve bankaların rekabetçi baskılara tepki verme biçimindeki farklılıklara bağlı olarak ülkeden ülkeye ve bankadan bankaya değişiklik göstermektedir. Genel olarak, banka özelleştirmelerinin tek tek özelleştirilen bankalar üzerinde ve bütün olarak bankacılık sektörü üzerinde önemli bir pozitif etkisi olduğu gözükmektedir (Yavilioğlu ve diğ. 2010:125).

5. Türkiye’de Bankacılık Sektöründe Yapılan Özelleştirme Uygulamaları

Kamu bankalarının özelleştirilmesinin nedenleri, kamuya ait diğer varlıkların özelleştirilme nedenleriyle benzerlikler göstermektedir. Buradaki temel amaçlar da devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması, bankacılık sektöründeki rekabeti artırarak kaynakların etkin kullanılmasının sağlanması ve politik faktörlerin bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin azaltılmasıdır. Zira, politik baskılar bankaların etkinliklerini düşürmekte, finansal yapılarını bozarak zarar etmelerine ve sermaye sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. 2000-2001 krizlerinde de görüldüğü üzere, kamu bankalarının başarısız yönetimleri sonucunda ortaya çıkan zararlar, iflas söz konusu olmadığı için, görev zararı olarak Hazine ve genel bütçeden karşılanmaktadır. Bu nedenle kamu kesimi finansman açığı ortaya çıkmakta ve kamu kesiminin borçlanma gereksinimi büyümektedir.

Kamu bankalarının satışında uygulanacak en iyi yöntemin ne olduğuna dair birçok fikir öne sürülmüştür. Bazı uzmanlara göre blok satış yöntemi ya da halka arz yöntemi daha etkinken bazı uzmanlara göre ise karma yöntemin uygulanması daha uygundur. Blok satış yöntemiyle yapılacak bir satışta, yatırım bankasının değerlendirmesinin ardından başlayacak ihale sürecinde, belirlenen bankalarla ilgilenen şirketler, bankanın yapısını ve mali performansını değerlendirirler ve daha sonra belirlenecek fiyat üzerinden teklif verebilirler. ihale açık ya da kapalı zarf usulü olabileceği gibi, aynı zamanda zarflar açıldıktan sonra en yüksek teklifi veren iki firma açık arttırmaya davet edilebilir. Böylece oluşacak fiyat üzerinden satış kararı alınabilir (Oskay ve Kubay,2008:367). Halka arz yönteminde ise değerlendirmenin ardından şirketler bir aracı kurum liderliğinde kurulan konsorsiyum tarafından satışa çıkarılır. Şirketle ilgili bilginin halka anlatılması ve şirket yapısının yatırımcılara tanıtılmasının ardından düzenlenebilecek talep toplama döneminde oluşacak fiyattan hisseler satılabilir (Oskay ve Kubay, 2008:367).

Karma sistemin kullanıldığı bir özelleştirme sisteminde ise satılacak şirketin belli bir kısmı blok satış yöntemiyle satılırken, geri kalan kısmı için ise halka arz yöntemi kullanılabilir. Belirlenecek özelleştirme takvimine göre blok satış ve halka arz aynı anda yapılabileceği gibi söz konusu satış yöntemleri için farklı tarihler de belirlenebilir. Bu yöntemin seçilmesi durumunda hangi satışın daha önce yapılacağına ise genellikle yatırım bankası karar verir (Oskay ve Kubay,2008:367).

Bankacılık sektöründe 10 bankanın özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Bunlar içerisinde T. Halkbankası özelleştirmesi en büyük gelirin sağlandığı özelleştirme işlemi olmuştur. Halkbankası'nın %24.94'lük hissesinin satışından 1.839 milyon Dolar gelir sağlanmıştır. Ayrıca sektörde, Sümerbank, AnadoluBank, DenizBank ve Etibank'ın hisselerinin tamamı satılmak suretiyle özelleştirilmeleri gerçekleştirilmiştir. İş Bankasına ait %12.34'lük hissesinin satışı da bu sektördeki önemli özelleştirmeler arasında bulunmaktadır. Özelleştirme işlemi Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmediği için tabloya alınmayan T. Vakıflar Bankasına ait %25'lik hissenin halka arzının yapılması suretiyle özelleştirilmesi de Türkiye’de bankacılık sektöründe yapılan önemli özelleştirmeler arasında yer almaktadır (Yavilioğlu, 2010: 542).

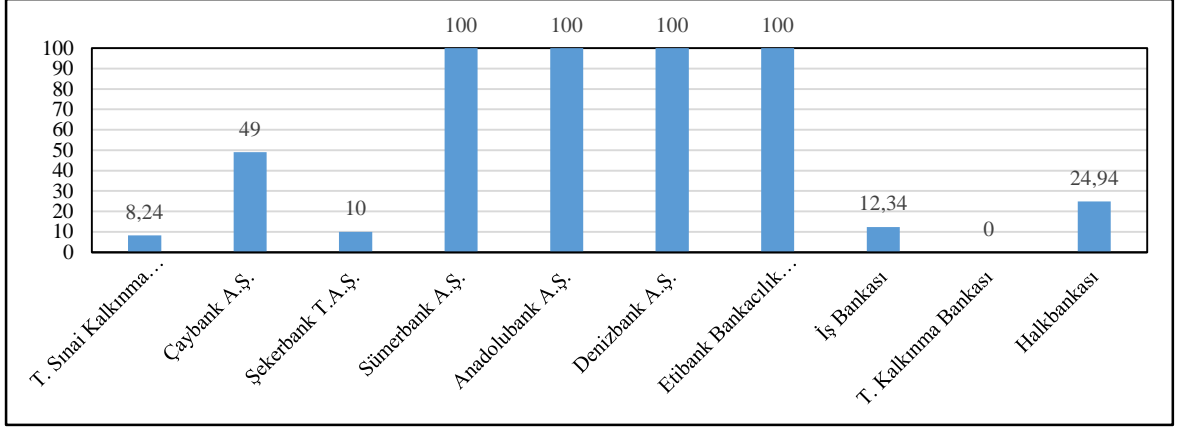
Sektörde yapılan özelleştirme uygulamalarının, elde edilen gelirler bakımından, %14'ünün alıcısı yerli alıcılardan oluşmaktadır (Tablo 2). Bu sektörde, blok satış yöntemi uygulanarak yapılan satışlar içerisinde yabancı alıcılar payı bulunmamaktadır. Kalan %86'lık kısım ise halka arz yöntemini içermektedir. Fakat, bu çalışmada, halka arz ve İMKB’de satış yöntemleriyle yapılan özelleştirmelerin içerisinde yerli ve yabancı alıcı paylarının ayırımı yapılmamıştır. Diğer taraftan, bankacılık sektöründe yapılan özelleştirmelerde, elde edilen gelir itibarıyla; %14’ünde blok satış yöntemi ve %86’sında yukarıda da belirtildiği gibi halka arz yöntemi kullanılmıştır (Yavilioğlu, 2010: 542).

Tablo 2. Bankacılık Sektöründe Özelleştirme Uygulamaları

Bankacılık Sektörü	Şirket	Özelleştirilen Oran (%)	Gelir (milyon \$) 2.881	Sektör (%) 100	Toplam (%) 8,35
T. Sınai Kalkınma Bankası	1	8,24	6	0,20	0,02
Çaybank A.Ş.	1	49	2	0,09	0,01
Şekerbank T.A.Ş.	1	10	4	0,12	0,01
Sümerbank A.Ş.	1	100	103	3,59	0,30
Anadolubank A.Ş.	1	100	70	2,41	0,20
Denizbank A.Ş.	1	100	66	2,29	0,19
Etibank Bankacılık A.O.	1	100	156	5,40	0,45
İş Bankası	1	12,34	636	22,07	1,84
T. Kalkınma Bankası	1	0	0	0,00	0,00
Halkbankası	1	24,94	1.839	63,82	5,33

Kaynak: Dünyada ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

Yukarıdaki Tablo 2’de genel bankacılık sektöründeki özelleştirme uygulamaları gösterilmiştir. Bankacılık sektöründeki şirketler ve bu şirketlere ait özelleştirme oranları ve gelirleri ifade edilmiştir. Şekil 1’de özelleştirme oranlarının daha net görülmesi adına şirket bazlı ayrı ayrı sütun grafiği yapılmıştır.

Şekil 1. Bankacılık Sektörü Özelleştirme Oran (%) Grafiği

Şekil 1’de bankacılık sektörüne ait özelleştirme oranları gösterilmiştir. Özelleştirme oranlarına bakıldığında Sümerbank, AnadoluBank, Denizbank ve Etibank Bankacılığın %100 özelleştirme oranına ait ve en fazla özelleştirimin yapıldığı bankalar olduğu görülmektedir. Özelleştirmenin en fazla olduğu bu dört banka ayrı ayrı olarak çalışma da ele alınmıştır. Aşağıda, bu sektörde özelleştirilen bankalardan bir kısmının, özelleştirme öncesi ve özelleştirme sonrasında; şube sayısı, net kar/zarar pozisyonları ve istihdam yapıları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir.

5.1. Sümerbank AŞ

Sümerbank’ın (Sümer Holding AŞ) 11.09.1987 tarih ve 87/12184 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile özelleştirme kapsamına alınmasından sonra, kurum bünyesindeki bankacılık biriminin, Yüksek Planlama Kurulu’nun 16.07.1993 tarih ve Özelleştirme 93/17 sayılı kararına istinaden yeniden yapılandırılması suretiyle, sermayesinin tamamı Holding’e ait bir banka olarak kurulmuş ve ana sözleşmesi 17.08.1993 tarihinde tescil edilmiştir. Banka sermayesinde bulunan Sümer Holding AŞ’ye ait %100 oranındaki kamu payı, 17.10.1995 tarihinde 103.460 bin Dolar bedelle İpeks İplik Tekstil Sanayi AŞ’ye satılmıştır. Sümerbank AŞ, özelleştirme sonrasında Bakanlar Kurulunun 21.12.1999 tarih ve 99/13765 sayılı kararı ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir. Fon tarafından 09.08.2001 tarihinde OYAK Genel Müdürlüğüne satılan Sümerbank AŞ, 30.11.2001 tarihinde tüm hak, alacak, borç ve yükümlülüklerinin devri suretiyle OYAKBANK AŞ ile birleştirilmiş ve birleşme kararının Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 02.01.2002 tarih ve 569 sayılı kararıyla onaylanmasını müteakip bankanın tüzel kişiliği sona ermiştir (Yavilioğlu, 2010: 543).

Bankanın özelleştirilmesinden elde edilen gelir, sektör içerisindeki özelleştirmelerden elde edilen gelirin %3.59’una, özelleştirme uygulamalarından elde edilen toplam gelirin ise %0.30’una karşılık gelmektedir.

Diğer taraftan, 1995-2000 tarihleri arasında bankadan 649 bin Dolar temettü sağlanmış ve/fakat aynı tarihler arasında Özelleştirme Fonundan bankaya hiç kaynak aktarılmamıştır. Diğer taraftan, şirket hisselerinin %100'ünün özelleştirildiği 1995 yılında, özelleştirilmeden önceki son yılda ve özelleştirildikten sonraki ilk yılda Dünyada ve Türkiye’de yaşanan ekonomik ve politik çevre şartları, aşağıdaki tabloda (Tablo 3) verildiği şekilde gerçekleşmiştir (Yavilioğlu, 2010: 543).

Tablo 3. Dünyada Ve Türkiye'de Ekonomik Ve Politik Çevre Şartları

Göstergeler	Özelleşme Öncesi	Özelleşme Yılı	Özelleşme Sonrası
	Son Yıl	(1995)	İlk Yıl
Türkiye'de Özel. Uyg. Elde Edilen G. (Milyon \$)	412	572	292
Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yat. (Milyon \$)	608	885	722
Türkiye'de Enflasyon Oranları (TÜFE) %	125.49	76.05	79.76
Türkiye'de GSMH (Milyon \$)	131.137	171.979	184.724
Türkiye'de Büyüme Oranları %	-6.1	8	7.1
Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Oranı %	3.3	4.1	5.1
Gelişmiş Ülkelerde Büyüme Oranı %	3.4	2.8	3
Dünyada Ortalama Büyüme Oranı %	3.4	3.3	3.7
Hükümet	Koalisyon Hükümeti	Koalisyon/DYP Hükümeti	Koalisyon/ Koalisyon

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

Bankanın özelleştirildiği tarihteki şube sayısı 49 iken, Tasarruf Mevduat Fonuna devredildiği 2000 yılına kadar şube sayısı 83'e çıkmıştır. Alıcı firma banka için, 17.10.1995-31.12.2000 tarihleri arasında 11.512 bin YTL yatırım yapmıştır. Fakat Banka, 1998 yılına kadar net karlarla dönemleri kapatırken, bu tarihten sonra zarar etmeye başlamış; 31.12.1999 yılında 225.042 bin YTL ve 31.12.2000 tarihinde de 363.253 bin YTL net zarar açıklamıştır. Özelleştirme tarihi olan 17.10.1995 tarihi itibarıyla bankada çalışan 590 personelin 411'inin kapsam dışı statüde olduğu tespit edilmiş ve bu personelin tamamı diğer kamu kurum/kuruluşlarına nakledilmiştir. Bankada, 31.12.2000 tarihi itibarıyla çalışan personel sayısının 1.407'ye yükseldiği görülmüştür (Yavilioğlu, 2010: 544).

Bankanın özelleştirildiği tarihte kapsam dışı statüde çalışan 411 personel dışarıda bırakılıp, bankanın özelleştirme tarihinde çalışan personel sayısı ile 31.12.2000 tarihinde şirkette çalışan personel sayısı esas alındığında “özelleştirme sonrası çalışan personel sayısında” 1.228 kişilik bir artış olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, bu şirkette çalışmakta iken kamu ve/veya alıcı firma tarafından işten çıkarılanlardan, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4/C maddesi çerçevesinde diğer kamu kurum/kuruluşlarına geçici personel olarak 4 kişinin ataması yapılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Sümerbank Aş Özet Şirket Tablosu

Şirketin Özelleştirmesinden Elde Edilen Gelir	103.460 bin \$
Şirketten Sağlanan Toplam Temettü (1995-2000)	649 bin \$
Şirkete Aktarılan Toplam Kaynak	0
Alıcı Firma Tarafından Yapılan Yatırım Tutarı (1996-2000)	116.100 Bin Dolar
Özelleştirme Öncesinde Kar/Zarar Durumu (1995)	418 bin YTL net kar
Özelleştirme Sonrasında Kar/zarar Durumu (1998-2000 arası yıllık ortalama)	195.413 bin YTL net zarar
Özelleştirme Öncesi Şube Sayısı	49
Özelleştirme Sonrası Şube Sayısı	83
Özelleştirme Sonrasında Çalışan Personel Sayısında Artış/Azalış	1.228 kişi (artış)
4/C Kapsamında İşe Alınan Personel Sayısı	4 kişi
Şirketin Hizmet Üretimine Devam Edip Etmediği	Bieleştirme

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

5.2. Etibank Bankacılık AO

Etibank, 1935 yılında, Atatürk’ün direktifi ile Türkiye'nin yeraltı kaynaklarını işletmek ve değerlendirmek üzere, sanayinin ihtiyacı olan madenleri, endüstriyel hammaddeleri, enerjiyi üretmek ve bu işlerin yapılması için gerekli sermayenin toplanacağı her türlü bankacılık işlemini yapması için kurulmuştur. Demir madenciliği ve demir-çelik üretimi 1955’te Türkiye Demir Çelik İşletmelerine, kömür madenciliği de 1957’de Türkiye Kömür İşletmelerine devredilmiştir. Önce Eti Holding AŞ olarak, sonra da Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü olarak iki defa yeniden yapılandırılmıştır. Etibank, bünyesindeki bankacılık bölümünün, 07.07.1993 tarih ve 93/4611 sayılı Bakanlar Kurulu kararına istinaden bu kuruma bağlı bir anonim ortaklık olarak yeniden yapılandırılması suretiyle kurulmuş ve banka sermayesinde bulunan Etibank’a ait %100 oranındaki hisse, 05.05.1994 tarih ve Özelleştirme 94/12 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararı ile özelleştirilmek üzere İdare’ye devredilmiştir. Bu hisseler, 02.03.1998 tarihinde yaklaşık 155.500 bin Dolar bedelle Medya-İpek Holding AŞ’ye satılmıştır. Özelleştirme sonrasında unvanı Etibank AŞ olarak değiştirilen banka, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 27.10.2000 tarih ve 24213 sayılı mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 86 sayılı kararıyla Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiş ve daha sonra TMSF Yönetim Kurulunca alınan 20.03.2002 tarih ve 177 sayılı karar ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 20.03.2002 tarih ve 653 sayılı onay kararı doğrultusunda da tüm aktif ve pasifiyle devren Bayındırbank AŞ bünyesinde birleştirilmiştir. Birleşme işleminin tamamlandığı 05.04.2002 tarihi itibarıyla Etibank AŞ’nin tüzel kişiliği sona ermiştir.

Diğer taraftan, şirket hisselerinin %100’ünün özelleştirildiği 1998 yılında, özelleştirilmeden önceki son yılda ve özelleştirildikten sonraki ilk yılda Dünyada ve Türkiye’de yaşanan ekonomik ve politik çevre şartları, Tablo 5’de verildiği şekilde gerçekleşmiştir (Yavilioğlu, 2010: 545).

Tablo 5. Dünyada ve Türkiye’de Ekonomik ve Politik Çevre Şartları

Göstergeler	Öz. Öncesi Son Yıl	Özelleştirme Yılı (1998)	Öz. Sonrası İlk Yıl
Türkiye’de Özel. Uyg.Elde Edilen G. (Milyon \$)	466	1.020	38
Türkiye’ye Gelen Doğrudan Yabancı Yat. (Milyon \$)	805	940	783
Türkiye’de Enflasyon Oranları (TÜFE) %	99.09	69.73	68.79
Türkiye’de GSMH (Milyon \$)	194.360	205.978	187.664
Türkiye’de Büyüme Oranları %	8.3	3.9	-6.1
GOÜ’de Büyüme Oranı %	5	2.5	3.5
GÜ’de Büyüme Oranı %	3.5	2.6	3.5
Dünyada Ortalama Büyüme Oranı %	4	2.5	3.5
Hükümet Dönemi	54./55.	55.	55./56./57.
Hükümet	Koalisyon/ Koalisyon	Koalisyon Hükümeti	Koals./DSP Hük./Koalis.

Kaynak: Dünyada ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

Bankanın özelleştirildiği tarihteki şube sayısı 121 iken, Tasarruf Mevduat Fonuna devredildiği 2000 yılında şube sayısı 151’e çıkmıştır. Alıcı firma, 02.03.1998-31.12.2000 tarihleri arasında 33.660 bin YTL yatırım yapmıştır. Banka, 1998 yılında 1.050 bin YTL ve 1999 yılında da 2.664 bin YTL net kar açıklamışken, 2000 yılını 511.554 bin YTL net zararla kapatmıştır. Bankadan, 1995-1998 tarihleri arasında 2.285 bin Dolar temettü sağlanmış ve/fakat bu tarihler arasında Özelleştirme Fonundan bankaya hiç kaynak aktarılmamıştır (Yavilioğlu, 2010: 546).

Özelleştirme tarihi olan 02.03.1998 tarihi itibarıyla bankada çalışan 1.617 personelin 1.604’ünün kapsam dışı statüde olduğu tespit edilmiş ve bu personelin 1.400’ü diğer kamu kurum/kuruluşlarına nakledilmişken 204’ü istifa ederek alıcı firma ile yeniden sözleşme imzalamıştır. Bankada, 31.12.2000 tarihi itibarıyla çalışan personel sayısının 2.035’e yükseldiği görülmüştür. Bankanın özelleştirildiği tarihte kapsam dışı statüde çalışanlardan diğer kamu kurum/kuruluşlarına nakledilen 1.604 personel dışarıda bırakılıp, bankanın özelleştirme tarihinde çalışan personel sayısı ile 31.12.2000 tarihinde şirkette çalışan personel sayısı esas alındığında “özelleştirme sonrası çalışan personel sayısında” 1.818 kişilik bir artış olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, bu şirkette çalışmakta iken kamu ve/veya alıcı firma tarafından işten çıkarılanlardan, 657 sayılı Devlet

Memurları Kanunu'nun 4/C maddesi çerçevesinde diğer kamu kurum/kuruluşlarına geçici personel olarak 2 kişinin ataması yapılmıştır (Tablo 6; Yavilioğlu, 2010: 546).

Tablo 6. Etibank Bankacılık A.O. Özet Şirket Tablosu

Şirketin Özelleştirmesinden Elde Edilen Gelir	155.500 bin \$
Şirketten Sağlanan Toplam Temettü (1998-2000)	2.285 bin \$
Şirkete Aktarılan Toplam Kaynak	0
Alıcı Firma Tarafından Yapılan Yatırım Tutarı (02.03.1998-31.12.2000)	60.800 bin Dolar
31.12. 1998 İtibariyle Kar/Zarar Durumu	1.050 bin YTL net kar
Özelleştirme Sonrasında Kar/zarar Durumu (1999-2000 arası yıllık ortalama)	254.445 bin YTL net zarar
Özelleştirme Öncesi Şube Sayısı	121
Özelleştirme Sonrası Şube Sayısı	151
Özelleştirme Sonrasında Çalışan Personel Sayısında Artış/Azalış	1.818 kişi (artış)
4/C Kapsamında İşe Alınan Personel Sayısı	2 kişi
Şirketin Hizmet Üretimine Devam Edip Etmediği	Birleştirme

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

5.3. Denizbank AŞ

Bakanlar Kurulu'nun, Etibank Bankacılık AO'nun varlıklarının bölünmesi suretiyle bu bankaya ilaveten Denizbank AŞ ve Anadolubank AŞ adı altında iki yeni banka kurulmasını öngören 18.09.1996 tarih ve 96/8532 sayılı kararına istinaden İdare tarafından ikmal edilen işlemler çerçevesinde, sermayesinin tamamı İdare'ye ait bir banka olarak 14.11.1996 tarihinde kurulmuştur. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 18.09.1996 tarih ve 96/26 sayılı kararı ile özelleştirme kapsamı ve programına alınmış sayılan Denizbank AŞ'nin %100 oranındaki hissesi, 29.05.1997 tarihinde 66 milyon Dolar bedelle Zorlu Holding AŞ'ye satılmıştır. Zorlu Holding AŞ, Denizbank AŞ'deki hisselerinin %25'ini Eylül 2004'de halka arz etmiş, kalan yüzde 75'lik kısmını da 17 Ekim 2006 tarihinde Dexia Participation Belgique SA'ya satmıştır. Dexia'nın banka sermayesindeki payı 2007 yılı sonu itibariyle %99.81'e yükselmiştir. Diğer taraftan, şirket hisselerinin %100'ünün özelleştirildiği 1997 yılında, özelleştirilmeden önceki son yılda ve özelleştirildikten sonraki ilk yılda Dünyada ve Türkiye'de yaşanan ekonomik ve politik çevre şartları, aşağıdaki tabloda verildiği şekilde gerçekleşmiştir (Tablo 7; Yavilioğlu, 2010: 547-548).

Tablo 7. Dünyada ve Türkiye'de Ekonomik ve Politik Çevre Şartları

Göstergeler	Öz. Öncesi Son Yıl	Özelleştirme Yılı (1997)	Öz. Sonrası İlk Yıl
Türkiye'de Özel. Uyg. Elde Edilen G. (Milyon \$)	292	466	1.020
Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yat. (Milyon \$)	722	805	940
Türkiye'de Enflasyon Oranları (TÜFE) %	79.76	99.09	69.73
Türkiye'de GSMH (Milyon \$)	184.724	194.360	205.978
Türkiye'de Büyüme Oranları %	7.1	8.3	3.9
Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Oranı %	5.1	5	2.5
Gelişmiş Ülkelerde Büyüme Oranı %	3	3.5	2.6
Dünyada Ortalama Büyüme Oranı %	3.7	4	2.5
Hükümet Dönemi	52./53./54.	54./55.	55.
Hükümet	Koalisyon/ Koalisyon	Koalisyon/ Koalisyon	Koalisyon Hükümeti

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

Bankanın özelleştirildiği tarihte 3 şubesi bulunmaktayken, 29.05.1997-31.12.2007 tarihleri arasında alıcılar tarafından 279.950 bin Dolar tutarında yapılan yatırımlarla 31.12.2007 tarihi itibariyle şube sayısı 320'ye ulaşmıştır. Banka, 2001 yılı hariç, faaliyete başladığı yıldan itibaren artan bir şekilde net kar açıklamıştır. Buna göre, 1998 yılında 3.117 bin YTL olan net kar, 2002 yılında 17.274 bin YTL'ye, 2006 yılında ise 276.344 bin YTL gibi en yüksek seviyesine çıkmıştır. 2007 yılında net kar, küçük bir azalışla 211.250 bin YTL olmuştur (Yavilioğlu, 2010: 548). Özelleştirme İdaresi tarafından kurulduğu için, özelleştirildiği 29.05.1997 tarihinde hiç personeli bulunmayan Bankanın, 31.12.2007 tarihi itibariyle çalışan personel sayısının 6.634 olduğu görülmüştür (Tablo 8).

Tablo 8. Denizbank AŞ Özet Şirket Tablosu

Şirketin Özelleştirmesinden Elde Edilen Gelir	66.000 bin \$
Şirketten Sağlanan Toplam Temettü	0
Şirkete Aktarılan Toplam Kaynak	0
Alıcı Firma Tarafından Yapılan Yatırım Tutarı (29.05.1997-31.12.2007)	279.950 bin \$
Özelleştirme Öncesinde Kar/Zarar Durumu	Veri oluşturulamadı
Özelleştirme Sonrasında Kar/zarar Durumu (1998-2007 arası yıllık ortalama)	85.426 bin YTL net kar
Özelleştirme Öncesi Şube Sayısı	3
Özelleştirme Sonrası Şube Sayısı	320
Özelleştirme Sonrasında Çalışan Personel Sayısında Artış/Azalış	6.634 kişi (artış)
4/C Kapsamında İşe Alınan Personel Sayısı	0
Şirketin Hizmet Üretimine Devam Edip Etmediği	Ediyor

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları -Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

5.4. AnadoluBank AŞ

Etibank Bankacılık AO'nun varlıklarının bölünmesi suretiyle Denizbank ile birlikte kurulan ikinci banka, AnadoluBank AŞ'dir. Banka, 18.09.1996 tarih ve 96/8532 sayılı Bakanlar Kurulu kararına istinaden İdare tarafından ikmal edilen işlemler çerçevesinde, sermayesinin tamamı İdare'ye ait bir banka olarak 14.11.1996 tarihinde kurulmuştur. Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 18.09.1996 tarih ve 96/26 sayılı kararı ile özelleştirme kapsamı ve programına alınmış sayılan AnadoluBank AŞ'nin %100 oranındaki hissesi, 07.05.1997 tarihinde 69.500 bin Dolar bedelle Mehmet Rüştü Başaran'a satılmıştır. Diğer taraftan, banka hisselerinin %100'ünün özelleştirildiği 1997 yılında, özelleştirilmeden önceki son yılda ve özelleştirildikten sonraki ilk yılda Dünyada ve Türkiye'de yaşanan ekonomik ve politik çevre şartları, aşağıdaki tabloda verildiği şekilde gerçekleşmiştir (Yavilioğlu, 2010: 549).

AnadoluBank'ta Denizbank gibi üç şubeli bir banka olarak kurulduktan sonra özelleştirilmiştir. 07.05.1997-31.12.2007 tarihleri arasında alıcı tarafından 36.592 bin Dolar tutarında yatırım yapılmıştır. Bunların da etkisiyle, 31.12.2007 tarihi itibarıyla şube sayısı 76'ya ulaşmıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Dünyada Ve Türkiye'de Ekonomik Ve Politik Çevre Şartları

Göstergeler	Öz. Öncesi Son Yıl	Özelleştirme Yılı (1997)	Öz. Sonrası İlk Yıl
Türkiye'de Özel. Uyg. Elde Edilen G. (Milyon \$)	292	466	1.020
Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yat. (Milyon \$)	722	805	940
Türkiye'de Enflasyon Oranları (TÜFE) %	79.76	99.09	69.73
Türkiye'de GSMH (Milyon \$)	184.724	194.360	205.978
Türkiye'de Büyüme Oranları %	7.1	8.3	3.9
Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Oranı %	5.1	5	2.5
Gelişmiş Ülkelerde Büyüme Oranı %	3	3.5	2.6
Dünyada Ortalama Büyüme Oranı %	3.7	4	2.5
Hükümet Dönemi	52./53./54.	54./55.	55.
Hükümet	Koalisyon/ Koalisyon	Koalisyon/ Koalisyon	Koalisyon Hük.

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

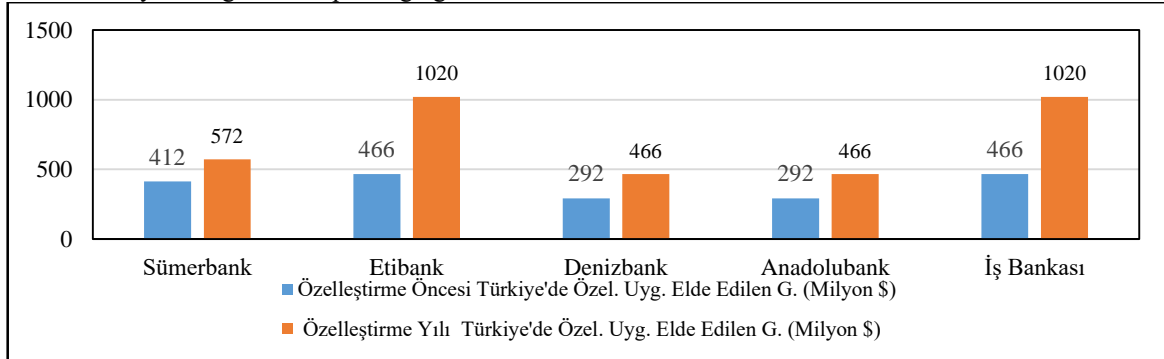
Artan şube sayısına paralel olarak çalışan personel sayısı; 1997 yılında 3 iken, 2007 yılında 1.724'e ulaşmıştır. AnadoluBank'ta yine Denizbank gibi, 2001 yılı hariç, özelleştirildiği tarihten itibaren artan bir şekilde net kar açıklayan şirketlerdendir. 1998 yılında 1.099 bin YTL olan net kar, 2003 yılında 31.268 bin YTL'ye, 2005 yılında 39.416 bin YTL'ye ve 2007 yılında da 72.554 bin YTL'ye yükselmiştir (Tablo 10; Yavilioğlu, 2010: 550).

Tablo 10. Anadolubank AŞ Özlet Şirket Tablosu

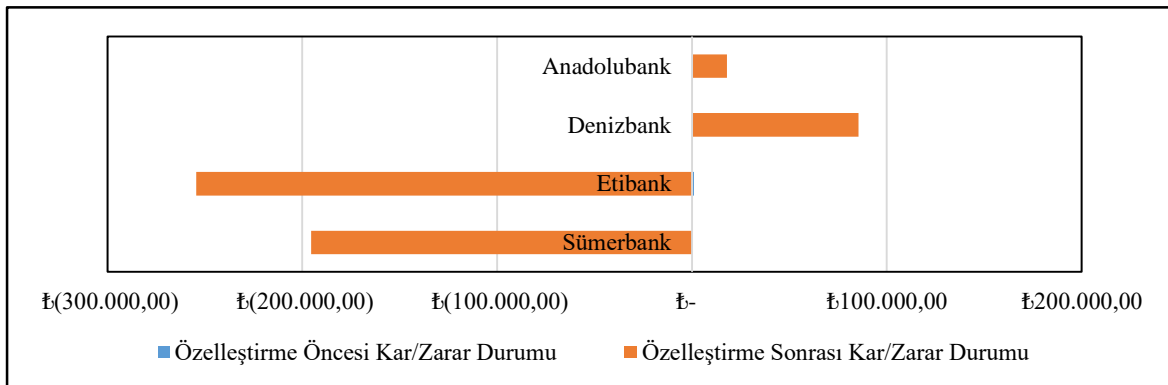
Şirketin Özletmesinden Elde Edilen Gelir	69.500 bin \$
Şirketten Sağlanan Toplam Temettü	0
Şirkete Aktarılan Toplam Kaynak	0
Alıcı Firma Tarafından Yapılan Yatırım Tutarı (07.05.1997-31.12.2007)	36.592 bin \$
Özletme Öncesinde Kar/Zarar Durumu	Veri oluşturulamadı
Özletme Sonrasında Kar/zarar Durumu (1998-2007 arası yıllık ortalama)	18.012 bin YTL net kar
Özletme Sonrasında Çalışan Personel Sayısında Artış/Azalış	1.724 kişi (artış)
Özletme Öncesi Şube Sayısı	3
Özletme Sonrası Şube Sayısı	76
4/C Kapsamında İşe Alınan Personel Sayısı	0
Şirketin Hizmet Üretimine Devam Edip Etmediği	Devam Ediyor

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özletme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif (Yavilioğlu ve diğ., 2010).

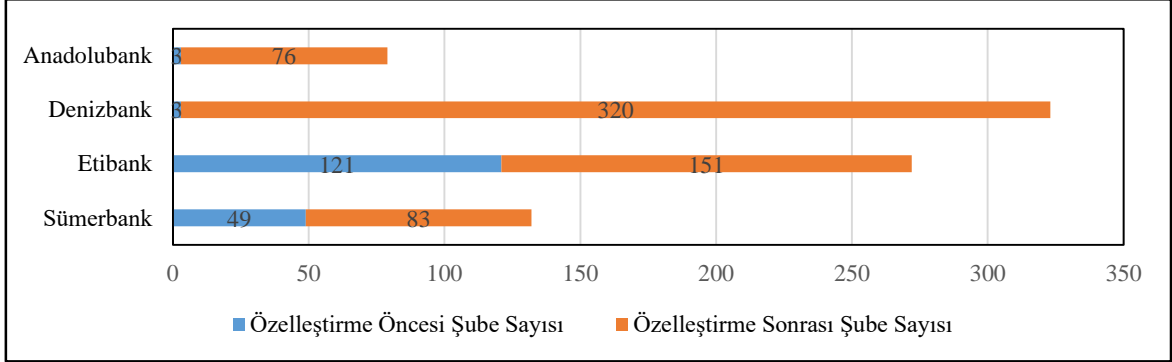
Aşağıda ele almış olduğumuz dört bankaya ait banka gelir göstergeleri, bankalara ait kâr/zarar durumları, banka şube sayıları ve bankalara ait doğrudan yabancı yatırım banka göstergeleri sütun grafiği yardımı ile tek tek gösterilmiş ve özletme öncesi, yılı ve sonrası olarak ayrı ayrı ifade edilmiştir. İlk olarak Şekil 2'de bankalara ait (Sümerbank, Etibank, Denizbank, Anadolu Bank) göstergelere yer verilmiş 4 bankanın yanı sıra özletme yılı gelir oranı en fazla olan İş Bankası da dahil edilmiştir. Şekil 2'de görüldüğü üzere tüm bankalara ait özletme öncesi gelir oranı özletme yılından düşüktür ve özletme ile bankalar gelir oranlarını artırmıştır. Etibank ve İş Bankasına ait gelir oranları arasında özletme öncesi ve sonrası arasında en büyük farkın olduğu özletme yapıldıktan sonra bu iki bankanın en yüksek gelire sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Banka Gelir Göstergeleri Grafiği (Özletme Öncesi/Yılı)

Şekil 3'de banka kâr/zarar durumu gösterilmiştir ve özletme öncesi ve sonrası daha iyi karşılaştırma yapabilmek için ayrı ayrı ele alınmıştır. Sümer ve Etibank özletme yapıldıktan sonraki ilk yıl zarar elde ederken Anadolubank ve Denizbank ise özletme sonrası ilk yıl kâr elde ettiği görülmektedir.

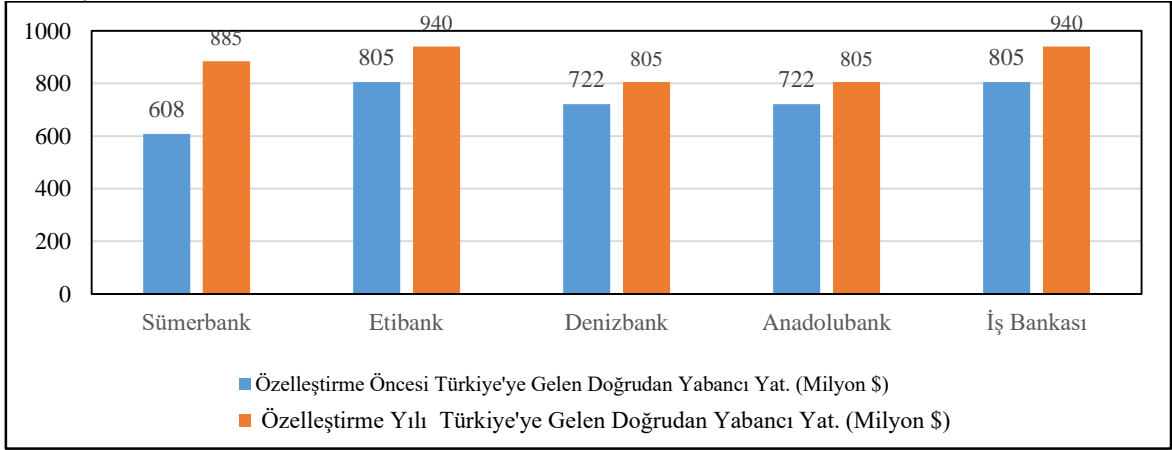
Şekil 3. Banka Kâr/Zarar Durum Grafiği (Bin TL)

Şekil 4’de bankalara ait özelleştirme öncesi ve sonrası şube sayıları gösterilmiştir. AnadoluBank ve DenizBank’ın şube sayılarının özelleştirme sonrası büyük bir oranda arttığı görülmektedir. SümerBank ve Etibank’ın ise özelleştirme sonrası şube sayılarında diğer bankalarda da olduğu gibi artış olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Bankalara Ait Şube Sayıları Grafiği

Şekil 5’de bankalara ait özelleştirme öncesi ve özelleştirme yılı Türkiye’ye gelen doğrudan yabancı yatırım oranlarına yer verilmiştir. Tüm bankalara ait doğrudan yabancı yatırım oranlarında özelleştirme yılında artış olduğu gözükmemektedir. Ele aldığımız bankalar dışında kalan diğer bankalara bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

Şekil 5. Bankara Ait Doğrudan Yabancı Yatırım Grafiği

6. Diğer Bankalar

Çaybank AŞ: Şirketin, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü’ne ait %49 oranındaki hissesi Yüksek Planlama Kurulu’nun 17.07.1989 tarih ve Özelleştirme 89/16 sayılı kararı ile İdare’ye devredilmiş ve bu hisseler 29.01.1992 tarihinde 2.465 bin Dolar bedelle Derviş Temel’e satılmıştır. Unvanı, Haziran 1992’de Derbank AŞ olarak değiştirilen banka, 1998 yılında Bayındır Holding AŞ tarafından satın alınmış ve Bayındırbank AŞ adını almıştır. Bayındırbank ise, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 10.07.2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 383 sayılı kararı ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiştir (Yavilioğlu, 2010: 550).

Türkiye Halk Bankası AŞ: Bankanın sermayesinde bulunan Sümerbank’a ait %0.001 oranındaki iştirak hissesi, Sümerbank’ın (Sümer Holding AŞ) özelleştirilmesine ilişkin 11.09.1987 tarih ve 87/12184 sayılı Bakanlar Kurulu kararı çerçevesinde özelleştirme kapsamına alınmıştır. Sermaye artırımlarında rüçhan haklarının kullanılmaması sonucu %0.0001’e gerileyen bu hisseler, Holding bünyesindeki bankacılık biriminin Yüksek Planlama Kurulu’nun 16.07.1993 tarih ve Özelleştirme 93/17 sayılı kararına istinaden Sümerbank AŞ adı altında yeniden yapılandırılması aşamasında bankaya devredilmiş ve Sümerbank AŞ’nin tüm mevduat, borç, alacak ve taahhütlerinin 09.09.1993 tarihinde imzalanan protokol doğrultusunda Türkiye Halk Bankası’na devrini müteakip de Hazine Müsteşarlığı’na intikal etmiştir. Türkiye Halk Bankası AŞ’nin Hazine Müsteşarlığı’na ait %99.96 oranındaki hissesi daha sonra Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun 11.08.2006 tarih ve 2006/69 sayılı kararı ile özelleştirme kapsamı ve programına alınarak İdare’ye devredilmiş ve bu hisselerin

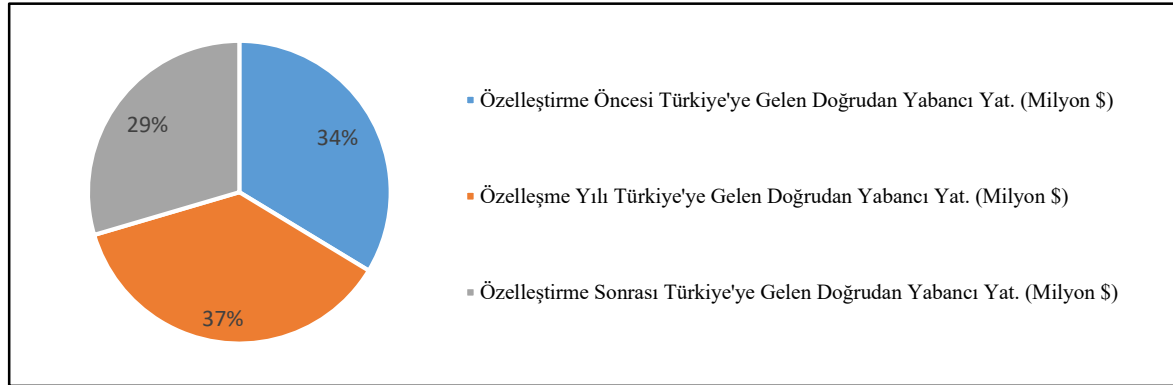
%24.94'lük kısmı 04.05.2007 tarihinde yapılan halka arz uygulaması çerçevesinde özelleştirilmiştir. Halka arz edilen hisselerin toplam satış tutarı yaklaşık 1.839 milyon Dolardır. Bu tutar, özelleştirme uygulamalarından elde edilen toplam gelirin %5.33'üne, sektördeki şirketlerin özelleştirmesinden elde edilen gelirin ise %63.82'sine karşılık gelmektedir. Diğer taraftan bankadan, 2007 yılında 552.847 bin Dolar, 2008 yılında 432.496 bin Dolar ve 2009 yılında 105.786 bin Dolar olmak üzere toplam 1.091.130 bin Dolar temettü sağlanmıştır. Diğer taraftan, şirket hisselerinin %24.94'ünün özelleştirildiği 2007 yılında, özelleştirilmeden önceki son yılda ve özelleştirildikten sonraki ilk yılda Dünyada ve Türkiye'de yaşanan ekonomik ve politik çevre şartları, aşağıdaki tabloda verildiği şekilde gerçekleşmiştir (Tablo 11; Yavilioğlu, 2010: 550-551).

Tablo 11. Dünyada Ve Türkiye'de Ekonomik Ve Politik Çevre Şartları

Göstergeler	Öz. Öncesi Son Yıl	Özelleştirme Yılı (2007)	Öz. Sonrası İlk Yıl
Türkiye'de Özel. Uyg. Elde Edilen G. (Milyon \$)	8.096	4.259	6.259
Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yat. (Milyon \$)	20.185	22.046	17.718
Türkiye'de Enflasyon Oranları (TÜFE) %	9.65	8.39	10.06
Türkiye'de GSMH (Milyon \$)	399.600	658.800	520.180
Türkiye'de Büyüme Oranları %	6	4.5	1.1
Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Oranı %	7.9	8	6
Gelişmiş Ülkelerde Büyüme Oranı %	3	2.6	0.6
Dünyada Ortalama Büyüme Oranı %	5.1	5	3
Hükümet Dönemi	59.	59./60.	60.
Hükümet	2. AK Parti Hükümeti	2./3. AK Parti Hükümeti	3. AK Parti Hükümeti

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif, Yavilioğlu-Delice-Özsoy, 2010

Türkiye Halk Bankası AŞ, halen özelleştirme kapsamı ve programında, %75.02 oranındaki hissesi İdare'ye ait bir banka olarak faaliyetine devam etmektedir. Şekil 6'da Türkiye Halk Bankasına ait Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırım oranları gösterilmiştir. Özelleştirme yılında %37'lik bir oranla özelleştirme öncesine göre artış gösterdiği görülmektedir

Şekil 6. Türkiye Halk Bankası Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon\$)

Türkiye İş Bankası AŞ: Bankanın Hazine Müsteşarlığı'na ait %12.30 oranındaki hissesi, 21.10.1997 tarih ve 97/48 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı, %0.00001 oranındaki hissesi de 08.05.2008 tarih ve 2008/31 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile özelleştirme kapsamı ve programına alınarak İdare'ye devredilmiştir. İdare'nin hisse oranı Mayıs 1998'den sonra yapılan sermaye artırımları ile halka arz ve İMKB'de hisse senedi satışı işlemleri çerçevesinde net %12.298 oranında azalma ile %0.002'ye düşmüştür. İdare'nin T. İş Bankası AŞ sermayesinde kalan %0.002 oranındaki hissesine ilişkin olarak 31.12.2008 tarihi itibarıyla bir uygulama yapılmamıştır (Yavilioğlu, 2010: 551-552).

Bankanın özelleştirmesinden 635.892 bin Dolar gelir sağlanmıştır. Elde edilen bedelin toplam özelleştirme gelirleri içerisindeki payı %1.84, sektör gelirleri içerisindeki payı ise %22.07'dir. Diğer taraftan, özelleştirildiği tarihe kadar bankadan 193 bin Dolar temettü elde edilmiş ve/fakat Özelleştirme Fonundan yaklaşık 295 bin Dolar bankaya kaynak aktarılmıştır. Diğer taraftan, banka hisselerinin %12.25'inin özelleştirildiği 1998

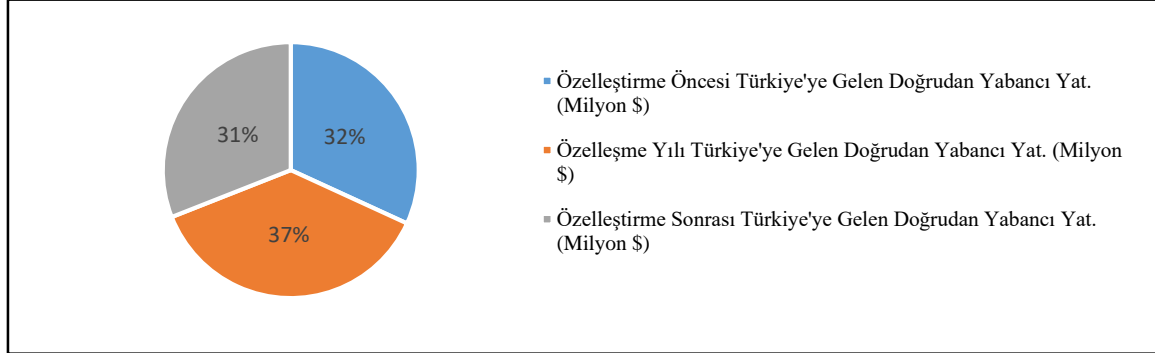
yılında, özelleştirilmeden önceki son yılda ve özelleştirildikten sonraki ilk yılda Dünyada ve Türkiye'de yaşanan ekonomik ve politik çevre şartları, aşağıdaki tabloda verildiği şekilde gerçekleşmiştir (Tablo 12; Yavilioğlu, 2010: 552).

Tablo 12. Dünyada Ve Türkiye'de Ekonomik Ve Politik Çevre Şartları

Göstergeler	Öz. Öncesi Son Yıl	Özelleştirme Yılı (1998)	Öz. Sonrası İlk Yıl
Türkiye'de Özel. Uyg.Elde Edilen G. (Milyon \$)	466	1.020	38
Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yat. (Milyon \$)	805	940	783
Türkiye'de Enflasyon Oranları (TÜFE) %	99.09	69.73	68.79
Türkiye'de GSMH (Milyon \$)	194.360	205.978	187.664
Türkiye'de Büyüme Oranları %	8.3	3.9	-6.1
GOÜ'de Büyüme Oranı %	5	2.5	3.5
GÜ'de Büyüme Oranı %	3.5	2.6	3.5
Dünyada Ortalama Büyüme Oranı %	4	2.5	3.5
Hükümet Dönemi	54./55.	55.	55./56./57.
Hükümet	Koalisyon/ Koalisyon	Koalisyon Hükümeti	Koals./DSP Hük./Koalis.

Kaynak: Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları - Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif, Yavilioğlu-Delice-Özsoy, 2010

Şekil 7'de Türkiye İş Bankasına ait Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırım oranları gösterilmiştir. Özelleştirme yılında %37'lik bir oranla özelleştirme öncesine göre artış gösterdiği görülmektedir.

Şekil 7. Türkiye İş Bankası Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırım (Milyon\$)

Türkiye Kalkınma Bankası AŞ: Bankanın, sermayesinde bulunan Sümerbank'a ait %0,06 oranındaki hissesi, Sümerbank'ın (Sümer Holding AŞ) özelleştirilmesine ilişkin 11.09.1987 tarih ve 87/12184 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, Türkiye Denizcilik İşletmeleri AŞ'ye (TDİ) ait %0.00004 oranındaki hissesi TDİ'nin özelleştirilmesine ilişkin 10.08.1993 tarih ve 93/4693 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, Türkiye Gübre Sanayi AŞ'ye (TÜGSAŞ) ait %0.00023 oranındaki hissesi TÜGSAŞ'ın özelleştirme kapsamı ve programına alınmasına ilişkin 18.08.1998 tarih ve 98/58 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı, T. Şeker Fabrikaları AŞ'ye ait %0.00015 oranındaki hissesi T. Şeker Fabrikaları AŞ'nin özelleştirme kapsamına alınmasına ilişkin 20.12.2000 tarih ve 2000/92 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı, Türkiye Demir Çelik İşletmeleri AŞ'ye (TDÇİ) ait %0.00009 oranındaki hissesi de TDÇİ'nin özelleştirme kapsamı ve programına alınmasına ilişkin 05.01.2001 tarih ve 2001/02 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı çerçevesinde özelleştirme kapsamına alınmıştır. Türkiye Kalkınma Bankası AŞ'ye 28.10.1988 tarih ve 88/126 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararına istinaden Kamu Ortaklığı Fonu'ndan iştirakte bulunulması suretiyle sahip olunan ve Fon'un 4046 sayılı Kanun'un geçici 6 ncı maddesi çerçevesinde Hazine Müsteşarlığı'na devri aşamasında da İdare uhdesinde kalan %10 oranındaki İdare hissesinin özelleştirilmesine ilişkin olarak ise herhangi bir karar alınmamış, bu hisseler daha sonra Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Devlet Bakanlığı'nın 20.02.1998 tarih ve 98/255 sayılı Olur'una istinaden Hazine Müsteşarlığı'na intikal ettirilmiştir. T. Şeker Fabrikaları AŞ'nin 2001 ve 2002 yıllarında yapılan sermaye artırımlarında rüçhan hakkını kullanmaması sonucu %0.00009'a gerileyen hisseleri, 27.06.2003 tarih ve 2003/40 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile özelleştirme programına alınarak İdare'ye devredilmiş, diğer kamu hisseleri ise ilgili kuruluşların uhdesinde kalmıştır.

Sümer Holding AŞ'nin sermaye artırımlarına katılmaması nedeniyle %0.002'ye gerileyen hisseleri, Holding bünyesindeki bankacılık biriminin Yüksek Planlama Kurulu'nun 16.07.1993 tarih ve Özelleştirme 93/17 sayılı kararına istinaden Sümerbank AŞ adı altında yeniden yapılandırılması aşamasında bankaya devredilmiş, Sümerbank AŞ'nin tüm mevduat, borç, alacak ve taahhütlerinin, Holding ile banka arasında 09.09.1993 tarihinde imzalanan protokol doğrultusunda Türkiye Halk Bankası'na devrini müteakip de Hazine Müsteşarlığı'na intikal etmiştir. %0.00009 oranındaki İdare hisseleri ve %0.00006'ya gerilemiş olan TDÇİ hisseleri İMKB'de satış yoluyla özelleştirilmiştir. TDİ'nin %0.0000008'e gerileyen hisseleri ile TUGSAŞ'ın %0.00018'e gerileyen ve 06.09.2005 tarihli birleşme işlemi çerçevesinde Sümer Holding AŞ'ye intikal eden hisselerine ilişkin olarak ise 31.12.2008 tarihi itibarıyla herhangi bir uygulama yapılmamıştır (Yavilioğlu, 2010: 553).

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası AŞ (TSKB): Bankanın, T.C. Ziraat Bankası'na ait %11.94 oranındaki hissesi, Yüksek Planlama Kurulu'nun 20.03.1990 tarih ve Özelleştirme 90/6 sayılı kararı ile özelleştirilmek üzere İdare'ye devredilmiş ve sermaye artırımlarında rüçhan hakkının kullanılmaması sonucu %8.24 oranına gerileyen bu hisseler İMKB'de satış yoluyla özelleştirilmiştir. Bu uygulamalar sonucunda sermayesinde hiç İdare payı kalmayan TSKB'nin Hazine Müsteşarlığı'na ait %0.0000003 oranındaki hissesi de daha sonra Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 08.05.2008 tarih ve 2008/31 sayılı kararıyla özelleştirme kapsamı ve programına alınarak İdare'ye devredilmiştir. Bu hisselerle ilişkin olarak 31.12.2008 tarihi itibarıyla özelleştirme işlemi yapılmamıştır (Yavilioğlu, 2010: 553).

Şekerbank AŞ: Bankanın, Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ'ye ait %10 oranındaki hissesi Yüksek Planlama Kurulu'nun 10.05.1991 tarih ve Özelleştirme 91/24 sayılı kararına istinaden özelleştirilmek üzere İdare'ye devredilmiş ve bu hisseler 22.02.1993 tarihinde 3.505 bin Dolar bedelle Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri Birliği'ne satılmıştır (Yavilioğlu, 2010: 553).

7. Kamu Bankalarının Özelleştirilmesinin Etkileri

Özelleştirme, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı amaçları gerçekleştirmek üzere uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, genellikle bütçe açıklarını gidermek ve dış borçları finanse etmek için uygulanırken, gelişmiş ülkelerde özelleştirme, piyasa ekonomisinin daha iyi işleminin koşulu olan rekabet ortamını yaratabilmek amacı ile uygulanmaktadır. Ekonomik verimliliği arttırmak ve devletin ekonomideki müdahalesini azaltmak, özelleştirme uygulamalarının önemli unsurlarıdır. Verimsiz kamu bankalarındaki, kredi ve görev zararlarının sübvansedilmesinden oluşan mali yük, özelleştirme sayesinde aza indirgenebilecektir. Daha verimli bir bankacılık sistemi tüm ekonomide aracılık maliyetlerini azaltacak ve bu durumu olumlu yönde etkileyecektir. Bankaların değişen ve gelişen piyasa koşulları içerisinde, varlıklarını sürdürebilmeleri ve pazar paylarını büyütebilmeleri ancak esnek ve dinamik bir yapıya sahip olmaları, sektördeki değişime gecikmeden uyarlatabilmeleri, etkin bir yönetim ve pazarlama politikası uygulamaları ile mümkün olacaktır (Yılmaz, 1997:113-115).

8. Sonuç

Bankacılık sektöründe Sümerbank, Etibank, Denizbank ve Anadolubank olmak üzere dört bankanın özelleştirme öncesi ve özelleştirme sonrası; net kar/zarar pozisyonları, şube sayıları, alıcılar tarafından bankalar için yapılan yatırım tutarları ve istihdam yapılarının ayrıntılı analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, özelleştirilen bankalara özelleştirilmeden önce Özelleştirme Fonundan aktarılan kaynak tutarları ve yine aynı dönemde bu bankalardan sağlanan temettü miktarları incelenmiştir. Dört bankanın ayrıntılı analizinden elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir (Yavilioğlu, 2010: 553-555):

İncelemesi yapılan dört bankada da özelleştirme sonrası dönemde şube sayıları arttırılmıştır. Buna göre; Sümerbank'ta özelleştirme öncesi 49 olan şube sayısı özelleştirme sonrası 83'e, Etibank'ta özelleştirme öncesi 121 olan şube sayısı özelleştirme sonrası 151'e, Denizbank'ta özelleştirme öncesi 3 olan şube sayısı özelleştirme sonrası 320'ye ve Anadolubank'ta özelleştirme öncesi yine 3 olan şube sayısı özelleştirme sonrası 76'ya çıkartılmıştır. İncelemesi yapılan dört bankadan ikisi (Anadolubank ve Denizbank) ÖİB tarafından kurulmuş ve kurulduktan hemen sonra da özelleştirilmişlerdir. Dolayısıyla bu bankaların özelleştirme öncesi kar/zarar verileri bulunmamaktadır. Fakat her iki banka da özelleştirme sonrasında yüksek miktarlarda kar açıklamışlardır.

İncelemesi yapılan diğer iki bankadan hem Sümerbank ve hem de Etibank özelleştirme öncesinde yıllık ortalama net kar elde eden bankalar olmalarına rağmen özelleştirme sonrasında her iki banka da yıllık ortalama verilerine göre net zarar açıklamışlardır. Bu bankalardan Sümerbank, Bakanlar Kurulunun 22.12.1999 tarih ve 23914 sayılı kararına istinaden TMSF'ye devredilmiş, daha sonra da Fon tarafından 08.09.2001 tarihinde Oyakbank'a satılmıştır. Etibank ise, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 27.10.2000 tarih ve 24213 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan 86 sayılı kararıyla Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na

devredilmiş ve Kurul'un 14.12.2001 tarih ve 24613 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 13.12.2001 tarih ve 554 sayılı kararında, Etibank'ın bankacılık yapma ve mevduat kabul etme izninin 28.12.2001 tarihi itibarıyla kaldırılarak, tasfiyesi öngörülmüştür. Ancak, daha sonra TMSF Yönetim Kurulu'nun 20.03.2002 tarih ve 177 sayılı kararıyla, BDDK'nın 20.03.2002 tarih ve 653 sayılı kararı doğrultusunda Etibank AŞ'nin tasfiyesi kaldırılmış ve 05.04.2002 tarihi itibarıyla tüm aktif ve pasifleriyle Bayındırbank AŞ bünyesinde devren birleştirilen bankanın tüzel kişiliği sona ermiştir. İncelemesi yapılan dört bankadan biri olan Etibank'tan yıllık ortalama 571 bin Dolar, Sümerbank'tan da 108 bin Dolar temettü elde edilmiştir. Diğer iki bankanın yeni kurulmuş bankalar olması nedeniyle özelleştirme öncesi dönemde temettü dağıtacak faaliyet zamanı oluşmamıştır. Özelleştirme Fonundan, incelemesi yapılan dört bankanın hiç birine kaynak aktarılmamıştır.

Özelleştirilen bankaların tamamına alıcı firmalar tarafından yatırım yapılmıştır. Buna göre, Sümerbank'ta yaklaşık yıllık ortalama 23.220 bin Dolar, Etibank'ta yaklaşık yıllık ortalama 20.267 bin Dolar, Denizbank'ta yaklaşık yıllık ortalama 26.662 bin Dolar ve Anadolubank'ta yaklaşık yıllık ortalama 3.485 bin Dolar düzeyinde yatırım gerçekleştirilmiştir. Bankaların özelleştirildikleri tarihlerdeki çalışan personel sayısı ile verilerin elde edildiği en son tarihlerde bankalarda çalışan personel sayıları esas alınarak yapılan analizlerde; ayrıntılı incelemesi yapılan dört bankada da çalışan personel sayısında artış olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; Sümerbank'ta 1.228 kişi, Etibank'ta 1.818 kişi, Denizbank'ta 6.634 kişi ve Anadolubank'ta 1.724 kişilik bir personel artışı olmuştur. Sektörde analizi yapılan bankaların özelleştirilmelerinin neticesinde toplam 11.404 kişilik bir personel artışının olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, sektördeki incelemesi yapılan bankalarda çalışmaktayken kamu ve/veya alıcı firma tarafından işten çıkarılanlardan, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4/C maddesi çerçevesinde diğer kamu kurum/kuruluşlarına geçici personel olarak işe yerleştirilenlerin toplam sayısı 6 olarak tespit edilmiştir. Bu durumda, hem şirketlerde çalışan personel sayısındaki artış ve azalışlar ve hem de 4/C kapsamında işe yerleştirilenler birlikte dikkate alındığında; sektörde yapılan özelleştirmelerin, toplam istihdam sayısında 11.410 kişilik bir artış yarattığı anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

- Bonin J. P., Iftekhar H., Wachtel P. (2004). Privatization Matters: Bank Efficiency in Transition Countries. *William Davidson Institute Working Paper*, No. 679, University of Michigan School, April.
- Delice G., Yavilioğlu C. (2010). Özelleştirme: Kavramsal ve Teorik Çerçeve, Dünyada ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif., *T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
- Delice, G. (2010). Özelleştirmenin Nedenleri, Amaçları ve Yöntemleri, Dünyada ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif. *T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
- Elosegui P., Pinteris G. (2002). Privatization, Foreign Entry, and Bank Risk in Emerging Banking Systems: Evidence from Argentina. *Working Paper, presented at the University of Illinois and Mid-west Finance Association*.
- E. , Oskay, C. ve Kubar, Y. (2008). Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi . *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* , 2008 (1) , 367-383 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/10222/125668>
- Kay, J. A. ve Thompson, D. J. (1986). Privatisation: a Policy in Search of a Rationale. *The Economic Journal*, http://dipeco.economia.unimib.it/persona/marzi/di_datticaPolEconB/Privatisation.pdf.
- Khalid U. (2006). The Effect of Privatization and Liberalization on Banking Sector Performance in Pakistan. *Research Bulletin*, State Bank of Pakistan, Vol.2, No.2.
- Megginson W. L., Boutchkova Maria K. (2000). The Impact of Privatization on Capital Market Development and Individual Share Ownership. *FEEM Working Paper No. 53*, Fondazione Eni Enrico Mattei Research Paper Series.
- Özsoy O., Yavilioğlu C., Delice G., Karagöl E. (2011). Türkiye’de Özelleştirilen Şirketlerin Performans Analizleri. *T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
- Pack, J.R. (1991). The Opportunities and Constraints of Privatization in Privatization and Its Alternatives. Edited by: Gormley, William T., *The University of Wisconsin Press*, London.
- Shackleton, J. R. (1984). Privatization - The Case Examined. *National Westminster Bank Quarterly Review*, 1(5): 59-73

- Turner, Philip. (2006). The Banking System in Emerging Economies: How Much Progress Has Been Made?. *BIS Papers*, No. 28, Bank for International Settlements, Basel.
- Yavilioğlu C. (2010). Bankacılık ve Sigortacılık Sektörlerinde Yapılan Özelleştirme Uygulamaları: Dünyada ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif, *T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
- Yavilioğlu C., Delice, G., Özsoy O. (2010). Özelleştirmenin Etkileri. Dünyada ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif, *T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
- Yeyati, E. L., Micco A., Panizza U. (2004). Should the Government Be in the Banking Business? The Role of State-Owned and Development Banks. *Working Paper*, No. 517, Inter-American Development Bank, November.
- Yılmaz, G. (1997). Özelleştirme Yöntemleri ve Türkiye de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesinde Sümerbank ve Etibank Uygulamaları. *Yüksek lisans Tezi*, Ankara.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
